

Titulació	Tipus	Curs
Integració Europea	OT	0

Professor/a de contacte

Nom: Milagros Orozco Hermoso

Correu electrònic: milagros.orozco@uab.cat

Equip docent

Miriam Ana Cugat Mauri

Miguel Gardeñes Santiago

Carlos Gorriz Lopez

Rafael Arenas Garcia

Milagros Orozco Hermoso

Albert Ferrer Gomez

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

Els requisits generals per accedir al Màster.

Objectius

- Introduir al concepte de ciutadania europea, i aprofundir en el seu contingut i drets que se'n deriven. Diferenciar entre drets derivats de la ciutadania i la situació jurídica i drets de les persones que no ostenten aquest estatut.

- Proporcionar instruments per a entendre les bases de l'arquitectura legal del mercat interior europeu, és a dir, el règim de les llibertats de circulació (en concret, s'analitzaran la lliure circulació de persones i de mercaderies, i els drets d'establiment i de prestació de serveis) i la política de la UE en matèria de competència en el mercat.

- Introducció als fonaments i conceptes de l'Espai de Llibertat, Seguretat i Justícia: immigració i fronteres, cooperació judicial i policial penal, i cooperació judicial civil.
- Familiarització amb la jurisprudència del Tribunal de Justícia de la Unió Europea en la matèria, i en particular amb la metodologia emprada per a analitzar la compatibilitat o no de les mesures que puguin suposar algun tipus de restricció a la lliure circulació entre Estats membres.
- Possibilitar que l'alumnat adquireixi eines per a pronunciar-se sobre casos concrets relacionats amb la matèria estudiada.
- A partir de les bases adquirides durant el curs, possibilitar que l'alumnat pugui aprofundir en temes específics, per exemple mitjançant la realització d'un Treball de Final de Màster (veure la guia corresponent al TFM).

Competències

- Analitzar, sintetitzar, organitzar i planificar projectes i treballs relacionats amb el seu àmbit d'estudi
- Buscar informació en la literatura científica fent servir els canals apropiats i integrar aquesta informació per plantejar i contextualitzar un tema de recerca.
- Identificar els drets dels ciutadans previstos en l'ordenació de la UE i conèixer els procediments jurisdiccionals per reclamar la seva protecció (especialitat Integració Jurídica).
- Identificar i resoldre aquelles situacions en què es produeixen conflictes competencials entre l'ordenació de la UE i les ordenacions nacionals (especialitat Integració Jurídica).
- Que els estudiants sàpiguin comunicar les seves conclusions, així com els coneixements i les raons últimes que les fonamenten, a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats
- Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis
- Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant, en gran manera, amb treball autònom a autodirigit

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar els principis de la distribució competencial entre la UE i els estats membres.
2. Analitzar, sintetitzar, organitzar i planificar projectes i treballs relacionats amb el seu àmbit d'estudi
3. Aplicar als diversos sectors materials de l'ordenació de la UE els principis que regeixen la distribució competencial.
4. Buscar informació en la literatura científica fent servir els canals apropiats i integrar aquesta informació per plantejar i contextualitzar un tema de recerca.
5. Elaborar un mapa de les diverses vies processals adequades per a la defensa dels diferents drets reconeguts en cada sector de l'ordenació de la UE.
6. Que els estudiants sàpiguin comunicar les seves conclusions, així com els coneixements i les raons últimes que les fonamenten, a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats
7. Que els estudiants siguin capaços d'integrar coneixements i enfrontar-se a la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, tot i ser incompleta o limitada, inclogui reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis
8. Que els estudiants tinguin les habilitats d'aprenentatge que els permetin continuar estudiant, en gran manera, amb treball autònom a autodirigit
9. Valorar l'efectivitat de les diverses vies processals adequades per a la defensa dels diferents drets.

Continguts

- De la CEE a la UE. Evolució de la integració. Principis i valors. El mercat interior, concepte i contingut. L'Espai de Llibertat, Seguretat i Justícia.
- Ciutadania de la Unió. Concepte, contingut i efectes. Relació amb la nacionalitat. El paper del TJUE en la seva definició i regulació.
- La lliure circulació de persones a la UE. Ciutadania, mobilitat i dret de residència.
- La UE i les persones físiques nacionals de tercers Estats: règims d'ingrés, permanència i mobilitat a la UE.
- Llibertats fonamentals i mercat interior: lliure circulació de mercaderies, lliure prestació de serveis, dret d'establiment, lliure circulació de treballadors i lliure circulació de capitals.
- Dret de societats a la Unió Europea.
- Política de competència de la Unió Europea.
- Cooperació judicial i policial penal. Cooperació judicial civil.
- Conferències o seminaris que es puguin organitzar durant el curs.

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
classes teòrico-pràctiques	45	1,8	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9
Seminaris especialitzats i/o conferències	5	0,2	7, 8
Tipus: Supervisades			
Dissertacions, casos pràctics, comentaris de text, resolució grupal de preguntes	6	0,24	2, 6, 7
Tipus: Autònomes			
Estudi i cerca de materials per a la preparació del curs i de les proves d'avaluació.	178	7,12	1, 2, 3, 4, 7, 8, 9

El procés d'aprenentatge dels/les alumnes s'organitza a partir de tres tipus d'activitats formatives:

1. Activitats dirigides

Aquestes activitats són les que es desenvolupen a l'aula al llarg d'un semestre, dins els horaris prevists per al mòdul i sota la direcció del professorat. Poden ser de caire teòric o pràctic, però s'ha de tenir en compte que la distinció entre activitats teòriques i pràctiques no implica una divisió rígida, perquè s'intentarà treballar ambdós aspectes de forma integrada. De fet, es pretén que a les classes s'integrin tant els continguts teòrics com els pràctics. Ni que sigui de forma aproximada, podem calcular que el 75 % de la docència es dedicaria a aspectes teòrics, i el 25 % a aspectes pràctics. L'assistència a les classes és necessària per a un aprofitament satisfactori del curs.

1.1. Vessant teòrica de les classes:

Les classes teòriques es basen en l'exposició per part del professor dels temes corresponents. S'espera la participació activa de l'alumnat i una interrelació dinàmica entre professor i alumnes, a través del plantejament de preguntes o exemples i la resolució de dubtes.

1.2. Vessant pràctica de les classes:

La part pràctica de les sessions es dedicarà, fonamentalment, a l'anàlisi de jurisprudència i a la resolució de casos pràctics, a partir de les disposicions normatives i de la seva interpretació per part del Tribunal de Justícia de la Unió Europea. Normalment, aquesta part pràctica es desenvoluparà de forma oral, encara que també podrà demanar-se als alumnes que resolguin les pràctiques per escrit.

Els materials per a les pràctiques es facilitaran mitjançant el campus virtual o bé hauran de ser buscats per l'alumnat, a través dels recursos electrònics i les bases de dades disponibles, o bé utilitzant els fons disponibles a la biblioteca de ciències socials de la UAB i a la biblioteca del Centre de Documentació Europea, situat al mateix campus de la UAB.

1.3. Seminaris complementaris i/o conferències:

Encara que la realització o no d'aquestes activitats depengui de la disponibilitat dels ponents, es preveu la realització d'algun seminari especialitzat i/o conferència a càrrec de professorat convidat.

També es preveu que els alumnes puguin assistir als seminaris o jornades que s'organitzin en el marc del Màster o com a iniciatives complementàries.

2. Activitats supervisades:

L'alumnat és qui realitza aquestes activitats, encara que sota la supervisió del professor i a partir de les seves indicacions. Durant el semestre es dedicaran tres sessions a la realització d'activitats supervisades, que es faran per escrit, i en principi a l'aula. El resultat d'aquestes activitats servirà per a realitzar l'avaluació del mòdul, tal com s'explicarà a l'apartat següent. Aquestes activitats poden consistir en elaborar una dissertació, respondre a preguntes sobre aspectes teòrics, la resolució de casos pràctics o el comentari d'un text o document. També podran consistir en la realització de treballs fora de l'aula, seguint les indicacions facilitades p e l p r o f e s s o r a t .

3. Activitats que l'alumnat porta a terme autònomament (individualment o en grup):

Lectura i estudi de la bibliografia i de la resta de materials; cerca dels materials necessaris per a la preparació del curs i de les proves d'avaluació.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè els alumnes completin les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència i participació a seminaris	10 %	5	0,2	2, 3, 4, 5, 6, 7
Primera activitat avaluable	30 %	3	0,12	7, 8
Segona activitat avaluable	30 %	4	0,16	2, 3, 4, 6, 7, 9

El sistema d'avaluació és avaluació continuada, a partir d'activitats que cada docent programarà i de les quals informarà amb antel·lació a l'alumnat. Aquestes activitats podran consistir en dissertacions orals o escrites, treballs en grup, lectura i comentari de textos normatius i sentències, proves tipus test, o debats, entre d'altres. Algunes d'aquestes activitats podran ser comuns a diferents blocs temàtics del programa.

El 90 % de la qualificació del mòdul s'obtindrà a partir de la mitjana aritmètica de les qualificacions obtingudes en l'avaluació continuada.

El 10 % restant s'obtindrà a partir de l'assistència i participació en les conferències o seminaris complementaris que es puguin organitzar.

En el moment de determinar la nota final, la nota mitjana resultant podrà ser objecte de ponderació tenint en compte una valoració global dels resultats assolits per l'alumne/a.

Bibliografia

Bibliografia de caràcter introductori (de lectura obligatòria):

Abellán Honrubia, V. y Vilà Costa, B. (dir.); Olesti Rayo, A. (coord.), *Lecciones de Derecho comunitario europeo*, Barcelona, Ariel, 2011, temas VIII a XI.

Sánchez, V.M. (dir.), *Derecho de la Unión Europea*, Barcelona, Huygens, 2010 (temas 23 a 26).

Bibliografia específica:

Sin perjuicio de la bibliografía específica que pueda recomendar cada uno de los docentes a lo largo del curso, los siguientes textos pueden resultar de interés:

Adriano Rafaelli, E. (ed.), *Antitrust between EU Law and National Law / Antitrust fra diritto Nazionale e diritto dell'Unione Europea*, Bruxelles, Bruylant, 2015.

Autores varios, número monográfico de la *Revista Aranzadi de Unión Europea* (número 10, octubre de 2012) dedicado a la conmemoración de los veinte años del mercado interior europeo.

Baquero Cruz, J., *Entre competencia y libre circulación: el Derecho constitucional económico de la Comunidad Europea*, Madrid, Civitas, 2002.

Barnard, C., *The Substantive Law of the EU: The Four Freedoms*, Oxford University Press, 7ª ed., 2022.

Beneyto Pérez, J. Mª (dir.), *Tratado de Derecho de la competencia: Unión Europea y España*, Barcelona, Bosch, 2ª ed., 2017, 2 volúmenes.

Beneyto, J.M. y Maíllo, J. (dirs.), Corti, J. y Milla, P. (dirs.), *Fostering Growth in Europe. Reinforcing the internal Market*, CEU ediciones, 2014.

De Grove-Valdeyron, N., *Droit du marché intérieur européen*, Paris, LGDJ, 4ªed, 2014.

Dirección General de Empresa e Industria, Comisión de la UE, *Libre circulación de mercancías. Guía para la aplicación de las disposiciones del tratado que rigen la libre circulación de mercancías*, Luxemburgo, Oficina de Publicaciones de la Unión Europea, 2010.

Dubois, L. y Blumann, C., *Droit matériel de l'Union Européenne*, Paris, Montchrestien, 7ª ed., 2015.

- Fernández Navarrete, D., *Fundamentos económicos y políticas de la UE*, Madrid, Delta, 2014.
- García Cruces, J.A., *Tratado de Derecho de la competencia y de la publicidad*, tomo I, Valencia, Tirant lo Blanch, 2014.
- García Murica, J. (dir.), *Libertad de circulación y Derecho de protección social en la Unión Europea*, Lisboa, Jurvã editorial, 2016.
- Gardeñes Santiago, M., "Mercado interior: sobre la noción de medida de efecto equivalente a una restricción cuantitativa. ¿A la tercera va la vencida?", en L.A. Bourges (coord.), *UE: Sociología y Derecho Alimentarios. Estudios Jurídicos en Honor de Luis González Vaqué*, Cizur Menor (Navarra), Thomson Reuters / Aranzadi, 2013, págs. 213-226.
- Goerlich Peset, J.M^a. (dir.), *Libertades económicas, mercado de trabajo y derecho de la competencia. Un estudio de las relaciones entre el ordenamiento laboral y la disciplina de mercado*, Madrid, Consejo Económico y Social, 2011.
- Górriz López y Arenas García (coord.), *Libertad de establecimiento y Derecho europeo de sociedades*, Barcelona, Atelier, 2017.
- Grynfolgel, C., *Droit européen de la concurrence*, Paris, LGDJ, 2016.
- Gutiérrez Velasco, I. (coord.), *El Tribunal de Justicia de la UE ante el espejo del Derecho social*, Valencia, Tirant lo Blanch, 2017.
- Kaupa, C., *The Pluralist Character of the European Economic Constitution*, Hart Publishing, 2016.
- López Escudero, M. y Martín y Pérez de Nanclares, J. (coords.), *Derecho comunitario material*, Madrid, McGraw-Hill, 2000.
- Maillo González-Orús, J. (coord.), *Tratado de Derecho y políticas de la Unión Europea (tomo VI: mercado único europeo y unión económica y monetaria)*, Aranzadi, 2013.
- Martos García, J.J., "Las exacciones de efecto equivalente a los derechos de aduana en la Unión Europea. Análisis jurisprudencial", en *Crónica Tributaria*, núm. 144, 2012, pp. 55-87.
- Nic Shuibhne, Niamh. *EU Citizenship Law*. First edition., Oxford University Press, 2023.
- Öberg, M.L., *The boundaries of the EU internal market: participation without membership*, 2020
- Oliva, A.M., *Leçons de droit matériel de l'Union Européenne*, Paris, Ellipses, 2013.
- Ortiz Blanco, L. y otros, *Manual de Derecho de la Competencia*, Madrid, Tecnos, 2008.
- Pérez de las Heras, B. *El mercado interior europeo. Las libertades económicas: mercancías, personas, servicios y capitales*, Universidad de Deusto, 2ª ed., 2008.
- Phinnemore, D.: Northern Ireland, a place between'in UK.EU relations? *European Foreign Affairs Review* 2020, vol. 4 (núm 25) p. 631-650
- Reich, N. y otros, *Understanding EU Internal Market*, Intersentaia, 3ª ed., 2015.
- Signes de Mesa, Juan Ignacio; Fernández Torres, Isabel y Fuentes Naharro, Mónica, *Derecho de la competencia*, Cizur Menor (Navarra), Civitas / Thomson-Reuters, 2013.
- Velasco San Pedro, Luis Antonio (coord.), *Derecho europeo de la competencia (Antitrust e intervenciones públicas)*, Valladolid, Lex Nova, 2005.
- Verschueren, H. (ed.), *Residence, Employment and Social Rights of Moibile Persons. On How EU Define Where They Belong*, Intersentia, 2016.

Vogel, L., *European Competition Law*, Bruxelles, Bruylant, 2015.

Vogel, L., *Traité de droit économique. Tome 1: Droit de la concurrence - droits européen et français*, Bruxelles, Bruylant, 2015.

Vogel, L., *Traité de droit économique. Tome 4: Droit européen des affaires*, Bruxelles, Bruylant, 2015.

Revistas especializadas

Cahiers de Droit Européen

Civitas. Revista Española de Derecho Europeo

Common Market Law Review

Cuadernos Europeos de Deusto

European Law Review

Gaceta Jurídica de la Unión Europea y de la Competencia

Europe

Noticias de la Unión Europea (anteriormente Noticias CEE)

Revista Aranzadi de Unión Europea

Revista de Derecho Comunitario Europeo (anteriormente Revista de Instituciones Europeas)

Revista de Derecho de la Unión Europea

Revista de Estudios Europeos

Revista Electrónica de Estudios Internacionales

Revista Española de Derecho Europeo

Revista General de Derecho Europeo (portal jurídico "iustel", en <http://www.iustel.com>)

Revista Jurídica La Ley (suplemento "Unión Europea", de aparición mensual)

Revue du Droit de l'Union Européenne (anteriormente *Revue du Marché Unique Européen*)

Revue du Marché Commun et de l'Union Européenne (anteriormente *Revue du Marché Commun*)

Revue Trimestrielle de Droit Européen

Sitios de Internet de interés

- Unión Europea: <http://www.europa.eu/>

- Derecho y procedimientos legislativos de la UE (EUR-Lex): eur-lex.europa.eu/homepage.html

- Tribunal de Justicia de la UE: <http://curia.europa.eu/>

- Web sobre temas diversos relativos a la UE: europa.eu/european-union/topics_es.htm

En particular, pueden interesarlas entradas siguientes: "Ciudadanía de la UE", "Competencia", "Consumidores" y "Mercado único".

- Red SOLVIT: <http://ec.europa.eu/solvit/index.htm>

Programari

Sitios de Internet de interés

- Unión Europea: <http://www.europa.eu/>
- Derecho y procedimientos legislativos de la UE (EUR-Lex): eur-lex.europa.eu/homepage.html
- Tribunal de Justicia de la UE: <http://curia.europa.eu/>
- Web sobre temas diversos relativos a la UE: europa.eu/european-union/topics_es.htm

En particular, pueden interesarlas entradas siguientes: "Ciudadanía de la UE", "Competencia", "Consumidores" y "Mercado único".

- Red SOLVIT: <http://ec.europa.eu/solvit/index.htm>

Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre de 2025. A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a través daquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura

Nom	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(TEm) Teoria (màster)	1	Espanyol	segon quadrimestre	tarda